Zespół Szkół Muzycznych
im. Oskara Kolberga w Radomiu

PROGRAM NAUCZANIA

Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej I stopnia
(cykl 8 letni)

INSTRUMENT GŁÓWNY – PUZON

Radom 2023

WSTĘP

Niniejszy program nauczania został stworzony przez Piotra Kanię i opracowany przez Bartosza Skórkiewicza i Dariusza Krajewskiego.

Dotyczy przedmiotu głównego – **PUZON** dla Szkoły Muzycznej I stopnia . Program nauczania został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 lipca 2023 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1637 z późn. zm.)

SPIS TREŚCI:

WSTĘP - str. 2

CELE KSZTAŁCENIA - str. 4

TREŚCI NAUCZANIA (z podziałem na lata)
KRYTERIA WERYFIKACJI I SPOSOBY OCENIANIA
WYMAGANIA EDUKACYJNE - str. 5

OPIS EFEKTÓW KSZTAŁCENIA PO ZAKOŃCZENIU NAUKI W OGÓLNOKSZTAŁCĄCEJ SZKOLE MUZYCZNEJ I STOPNIA -str. 27

KOMENTARZ DO REALIZACJI PROGRAMU NAUCZANIA
-OGÓLNA KONCEPCJA PROGRAMU - str. 28

OPIS WARUNKÓW NIEZBĘDNYCH DO REALIZACJI PROGRAMU NAUCZANIA

WSKAZÓWKI METODYCZNE - str. 29

OPIS WARUNKÓW NIEZBĘDNYCH DO REALIZACJI PROGRAMU NAUCZANIA - str. 30

CELE KSZTAŁCENIA – WYMAGANIA OGÓLNE

1. Rozbudzenie zainteresowania muzyką

Uczeń:

1) uczestniczy w życiu muzycznym i kulturalnym;
2) rozwija uzdolnienia muzyczne stosownie do wieku i predyspozycji;
3) zdobywa podstawową wiedzę o muzyce;
4) wypowiada się w sposób prosty i zrozumiały na temat doznań artystycznych.

2. Kształcenie podstawowych umiejętności gry na instrumencie

Uczeń:

1) rozwija umiejętności techniczne i interpretacyjne;
2) rozwija wrażliwość na jakość dźwięku;
3) rozwija umiejętność samodzielnego odczytania zapisu nutowego;
4) potrafi samodzielnie opracować krótkie, łatwe utwory;
5) zna i wykorzystuje w grze możliwości techniczne instrumentu.

3. Przygotowanie do samodzielnej pracy nad repertuarem

Uczeń:

1) realizuje indywidualnie i w zespole projekty artystyczne w zakresie swojej specjalności;
2) prezentuje swoje umiejętności i postępy w grze na instrumencie;
3) poznaje sposoby samodzielnej pracy w zakresie jej organizacji, kontroli i samooceny.

4. Przygotowanie do udziału w życiu muzycznym oraz do występów publicznych

Uczeń:

1) Uczestniczy jako solista i kameralista w audycjach, koncertach konkursach i przesłuchaniach;
2) posiada umiejętność koncentracji przed występem i w trakcie koncertu;

3) krytycznie ocenia swoje prezentacje;
4) prezentuje utwory muzyczne z pamięci; jest przygotowany do świadomego odbioru muzyki.

TREŚCI NAUCZANIA (cykl 8 letni):

Klasa I
Wymagania edukacyjne:

Historia i pochodzenie instrumentu, różne odmiany, budowa, nauka jego pielęgnacji
i konserwacji.
Pierwszy kontakt z instrumentem, prawidłowa postawa, zasady trzymania puzonu i suwaka
oraz poruszania nim.
Nauka pozycji, uszeregowanie dźwięku w poszczególnych alikwotach.

Ćwiczenia techniczne
Ćwiczenia oddechowe:
- nabieranie i wypuszczanie powietrza w określonym czasie.
- ze spirometrem.
- „śpiewanie" długich dźwięków.
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.)
- kształtowanie dźwięku - dźwięki długo wytrzymywane w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych ucznia.

Przykładowe szkoły, etiudy i ćwiczenia, utwory solowe – z akompaniamentem - dostosowane do poziomu gry ucznia

F. Kwiatkowski – „Nowa szkoła na puzon";
P. Malton – „Szkoła na puzon";
Proste utwoy z akompaniamentem np.:

Formy oceniania umiejętności gry i postępów nauki gry na danym instrumencie

ocena nauczyciela

- *przesłuchania i eliminacje do konkursów*
- *audycje szkolne*
- *popisy klasowe*
- ***koncerty szkolne***

Główne kryteria według których oceniani są uczniowie pracujący na instrumentach dętych blaszanych.

1. Intonacja, dbałość o dźwięk (jakość dźwięku) oraz dokładność odczytania tekstu. Ponadto oceniane są jeszcze inne wymogi edukacyjne nad którymi powinno się pracować na każdym etapie nauki.

W klasie I

ocena celująca

1. Uczeń spełnia wszystkie warunki oceny bardzo dobrej.
2. Wyróżnia się artystycznie. Bierze udział w konkursach i przesłuchaniach.
3. Realizuje program wyższych klas i to w krótkim okresie.
4. Udział w koncertach, przesłuchaniach i popisach.

ocenę bardzo dobrą może otrzymać uczeń za:

1. Przestrzeganie prawidłowej postawy gry.
2. Dbałość o prawidłowy aparat gry (oddech, usta), co jest gwarancją dalszego rozwoju.
3. Zagrany tekst bezbłędnie: melodycznie i rytmicznie.
4. Zrealizowany program całoroczny.
5. Systematyczna praca w domu i systematyczne uczęszczanie na zajęcia.

ocena dobra

1. Drobne błędy w tekście (luki pamięciowe).
2. Brak precyzji rytmicznej (wahanie tempa).
3. Niesystematyczna praca domowa.

ocena dostateczna

1. Błędy w tekście
2. Problemy z utrzymaniem tempa, błędy rytmiczne.
3. Słabe opanowanie pamięciowe.
4. Nieduże błędy w aparacie gry.
5. Długi czas realizacji programu.
6. Praca nie zawsze systematyczna.

ocena dopuszczająca

1. Liczne błędy w tekście, gra nierytmiczna.
2. Luki pamięciowe, brak kondycji, kiksy.
3. Błędy w aparacie gry, brak skali przewidzianej na ten rok.

ocena niedostateczna

1. Nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą.
2. Brak pracy domowej, program niezrealizowany.
3. Nie rokuje nadziei na dalszą naukę.

Klasa II
Wymagania edukacyjne:

Doskonalenie oddechu ćwiczenia na rurkach i spirometrze, worku anestezjologicznym.
Praca nad emisją dźwięku ćwiczenia na kółeczku i ustniku.
Doskonalenie muskulatury ust ćwiczenia p < f > p.
Doskonalenie płynności gry i powiększanie skali instrumentu.
Artykulacji staccato i legato.
Rozwijanie pamięci muzycznej i czytanie nut a'vista.
Doskonalenie biegłości i precyzji ruchu suwaka – intonacja.

Ćwiczenia techniczne
Ćwiczenia oddechowe:
- ze spirometrem
- wdech – wydech np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych
ucznia).

Przykładowe szkoły, etiudy i ćwiczenia, utwory solowe – z akompaniamentem - dostosowane do poziomu gry ucznia

F. Kwiatkowski – „Nowa szkoła na puzon”;
P. Malton – „Szkoła na puzon”;
Arban – „Szkoła na puzon” (wybrane ćwiczenia);
W. Błażewicz – Etiudy zeszyt 1;
C. Philips – Klasyczny i romantyczny album na puzon;
J. Hasse - Dwa tańce;
Proste utworki z akompaniamentem w umiarkowanym tempie eksponujące emisję
i brzmienie instrumentu, proste duety.

Formy oceniania umiejętności gry i postępów nauki gry na danym instrumencie

przesłuchanie śródroczne
jedna gama
dwie etiudy
jeden utwór wykonany z pamięci

przesłuchanie techniczne
jedna gama
dwie etiudy

egzamin promocyjny
jedna gama
dwa utwory w tym jeden wykonany z pamięci

- *przesłuchania i eliminacje do konkursów*
- *audycje szkolne*
- *popisy klasowe*
- ***koncerty szkolne***

Główne kryteria według których oceniani są uczniowie pracujący na instrumentach dętych blaszanych.

Klasa II

ocena celująca

1. Uczeń spełnia wszystkie warunki oceny bardzo dobrej.
2. Wyróżnia się artystycznie.
3. Realizuje program wyższych klas i to w krótkim okresie.
4. Bierze udział w konkursach i przesłuchaniach.

ocena bardzo dobra

1. Bezbłędne odczytanie tekstu.
2. Precyzja rytmiczna, utrzymanie tempa właściwego.
3. Bezbłędne opanowanie pamięciowe.
4. Przestrzeganie zróżnicowań dynamicznych.
5. Krótki czas realizacji programu.
6. Opanowanie skali instrumentu przeznaczonej na ten rok nauki.
7. Oceny cząstkowe.

ocena dobra

1. Drobne błędy w tekście, potknięcia pamięciowe.
2. Lekkie błędy w aparacie gry.
3. Nie zawsze systematyczna praca.

ocena dostateczna

1. niedokładne intonacja, kiksy.
2. Granie siłowe, dźwięk niełady, powierzchowny.
3. Słabe opanowanie pamięciowe.
4. Tekst z błędami.
5. Długi czas realizacji programu.
6. Kłopoty ze skalą.

ocena dopuszczająca

1. Aparat gry nieprawidłowy spowodowany niesystematycznym ćwiczeniem.
2. Brak właściwego tempa, gra nierytmiczna.
3. Odczytanie tekstu z błędami.
4. Brak zróżnicowania dynamicznego.
5. Gra chaotyczna, kiksy, brak wrażliwości na dźwięk.
6. Mały stopień trudności utworu.

ocena niedostateczna
Wszystkie uwagi jak przy ocenie dopuszczającej; ponadto:
- praca niesystematyczna, brak zainteresowania instrumentem
- brak postępów w nauce
- nie rokuje nadziei na dalszą naukę.

Klasa III
Wymagania edukacyjne:

Doskonalenie elementów emisji, dźwięku, oddechu z klasy II (spirometr worek anestezjologiczny, kółko, ustnik).

Doskonalenie techniki ruchu suwaka.
Doskonalenie staccata oraz legata bez języka również na etiudach i utworach.
Stopniowanie dynamiki z zachowaniem pięknego brzmienia i odpowiedniej intonacji.
Doskonalenie pamięci muzycznej, czytanie nut a'vista, labilność estradowa.

Ćwiczenia techniczne
Ćwiczenia oddechowe:
- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych
ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku:
- wibracja warg („bzyczenie");
- na przyrządzie umożliwiającym wizualna kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w
czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki wymuszone;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe (trójkowe i tercjowe);

Przykładowe szkoły, etiudy i ćwiczenia, utwory solowe – z akompaniamentem - dostosowane do poziomu gry ucznia

Arban – „Szkoła na puzon" (wybrane ćwiczenia);
W. Błażewicz – Etiudy zeszyt 1;
J. Rocheaut (M. Bordogni) – Etiudy melodyczne 1-10;
F. Kwiatkowski – Wybór etiud zeszyt 1;
M. Glierd –„Pieśni";

Formy oceniania umiejętności gry i postępów nauki gry na danym instrumencie

przesłuchanie śródroczne
jedna gama

dwie etiudy
jeden utwór wykonany z pamięci

przesłuchanie techniczne
jedna gama
dwie etiudy

egzamin promocyjny
jedna gama
dwa utwory w tym jeden wykonany z pamięci

- przesłuchania i eliminacje do konkursów
- audycje szkolne
- popisy klasowe
- koncerty szkolne

Główne kryteria według których oceniani są uczniowie pracujący na instrumentach dętych blaszanych.

Klasa III
ocena celująca

1. Uczeń spełnia wszystkie warunki oceny bardzo dobrej.
2. Wyróżnia się artystycznie. Bierze udział w konkursach i przesłuchaniach.
3. Realizuje program wyższych klas i to w krótkim okresie.
4. Udział w koncertach, przesłuchaniach i popisach.

ocena bardzo dobra

1. Opanowanie skali instrumentu – poszerzenie jej w stosunku do lat poprzednich.
2. Bezbłędne odczytanie tekstu. Opanowanie pamięciowe utworu.
3. Precyzja rytmiczna, równe metrum.
4. Wrażliwość na jakość dźwięku.
5. Prawidłowy aparat gry.
6. Pewne i czyste wydobycie dźwięku.
7. Zróżnicowanie dynamiczne.
8. Czysta intonacja.
9. Systematyczna praca poza szkołą.
10. Opanowanie estradowe.
11. Oceny cząstkowe.

ocena dobra

1. Drobne potknięcia pamięciowe.
2. Nerwowość gry, niezdecydowane rozpoczęcie dźwięku.
3. Jednolita płaszczyzna dynamiczna.

ocena dostateczna

1. Błędy rytmiczne, tekst z błędami
2. Braki techniczne, dźwięk niełady.
3. Początek dźwięku.
4. Utwór o zaniżonym stopniu trudności.
5. Brak systematycznej pracy.
6. Długi czas realizacji utworu.
7. Oceny cząstkowe.

ocena dopuszczająca

1. Aparat nieprawidłowy, gra siłowa, kiksy.
2. Gra chaotyczna, nerwowa, mała wrażliwość na dźwięk.
3. Dłuższy czas realizacji utworu, braki techniczne. Oprócz tego wszystkie uwagi jak przy ocenie dostatecznej.

ocena niedostateczna
Nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą.
Nie rokuje nadziei na dalszą naukę.

Klasa IV
Wymagania edukacyjne:

Ćwiczenia techniczne:
Ćwiczenia oddechowe:
- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych
ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;
- wibracja warg („bzyczenie”);

- na przyrządzie umożliwiającym wizualna kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w
czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe;

Zagadnienia notacji muzycznej – kontynuacja ćwiczeń z lat poprzednich oraz:
- rozdrobnione wartości nut i pauz;
- dominanta septymowa;
- interwały;
- artykulacja: staccato, portato, legato, marcato, sf, fp;
- tempo: umiarkowane szybkie;
- ćwiczenie pozycji zastępczych;
- rozłożone pasaże;

Przykładowe szkoły, etiudy i ćwiczenia, utwory solowe – z akompaniamentem - dostosowane do poziomu gry ucznia

W. Błażewicz – Etiudy zeszyt 1;
J. Rocheaut (M. Bordogni) – Etiudy melodyczne 1-20;
F. Kwiatkowski – Wybór etiud zeszyt 1;
B. Marcello – VI sonat wiolonczelowych (wybrane części);
G. Levin – „Pieśni”;
V. Cook – “Garnet”;
A. Paudert – „Aria”;

Formy oceniania umiejętności gry i postępów nauki gry na danym instrumencie

przesłuchanie śródroczne
jedna gama
dwie etiudy
jeden utwór wykonany z pamięci

przesłuchanie techniczne
jedna gama
dwie etiudy

egzamin promocyjny
jedna gama
dwa utwory w tym jeden wykonany z pamięci

- przesłuchania i eliminacje do konkursów
- audycje szkolne
- popisy klasowe
- koncerty szkolne

Główne kryteria według których oceniani są uczniowie pracujący na instrumentach dętych blaszanych.

Klasa IV

ocena celująca

1. Uczeń spełnia wszystkie warunki oceny bardzo dobrej.
2. Wyróżnia się artystycznie. Bierze udział w konkursach i przesłuchaniach.
3. Realizuje program wyższych klas i to w krótkim okresie.
4. Udział w koncertach, przesłuchaniach i popisach.

ocena bardzo dobra

1. Dobry aparat gry
2. Opanowanie skali do g2, poszerzenie w górę i w dół.
3. Wrażliwość na dźwięk i jago jakość.
4. Precyzja melodyczna i rytmiczne właściwe tempa.
5. Odczytanie bezbłędnie tekstu.
6. Bezbłędne opanowanie pamięciowe utworu.
7. Różnorodność artykulacji.
8. Duży wkład osobisty ucznia w przygotowanie.
9. Opanowanie estradowe.
10. Prawidłowa interpunkcja.
11. Oceny cząstkowe.

ocena dobra

1. Drobne błędy w tekście, luki pamięciowe.
2. Prawidłowy, lecz nie zawsze swobodny aparat gry.
3. Potknięcia pamięciowe
4. Praca nie zawsze systematyczna.
5. Oceny cząstkowe różne.

ocena dostateczna

1. Pomyłki w tekście, potknięcia rytmiczne, luki pamięciowe.
2. Niepewne wydobycie dźwięku.
3. Brak systematycznej pracy.
4. Długi czas realizacji programu..

ocena dopuszczająca

1. Aparat gry wadliwy, rozpoczęcie dźwięku niezdecydowane, kiksy.
2. Niedokładna intonacja.
3. Niezgodność tekstu.
4. Gra chaotyczna.
5. Luki pamięciowe.
6. Niesystematyczna praca domowa.
7. Brak kondycji.
8. Gra nierytmiczna.

ocena niedostateczna

1. Nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą.
2. Niesystematyczna praca.
3. Brak zainteresowania instrumentem.
4. Nie rokuje nadziei na dalszy rozwój.

Klasa V
Wymagania edukacyjne:

Doskonalenie elementów emisji, dźwięku, oddechu z klasy II (spirometr worek anestezjologiczny, kółko, ustnik).
Doskonalenie techniki ruchu suwaka.
Doskonalenie staccata oraz legata bez języka również na etiudach i utworach.
Stopniowanie dynamiki z zachowaniem pięknego brzmienia i odpowiedniej intonacji.
Doskonalenie pamięci muzycznej, czytanie nut a'vista, labilność estradowa.

Ćwiczenia techniczne

Ćwiczenia oddechowe:
- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych

ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku:
- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualna kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w
  czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki wymuszone;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe (trójkowe i tercjowe);

Przykładowe szkoły, etiudy i ćwiczenia, utwory solowe – z akompaniamentem - dostosowane do poziomu gry ucznia

Arban – „Szkoła na puzon” (wybrane ćwiczenia);
W. Błażewicz – Etiudy zeszyt 1;
J. Rocheaut (M. Bordogni) – Etiudy melodyczne 1-10;
F. Kwiatkowski – Wybór etiud zeszyt 1;
M. Glierd –„Pieśni”;

Formy oceniania umiejętności gry i postępów nauki gry na danym instrumencie

przesłuchanie śródroczne
jedna gama
dwie etiudy
jeden utwór wykonany z pamięci

przesłuchanie techniczne
jedna gama
dwie etiudy

egzamin promocyjny
jedna gama
dwa utwory w tym jeden wykonany z pamięci

- przesłuchania i eliminacje do konkursów
- audycje szkolne

- popisy klasowe
- koncerty szkolne

Główne kryteria według których oceniani są uczniowie pracujący na instrumentach dętych blaszanych.

Klasa V

ocena celująca

1. Uczeń spełnia wszystkie warunki oceny bardzo dobrej.
2. Wyróżnia się artystycznie. Bierze udział w konkursach i przesłuchaniach.
3. Realizuje program wyższych klas i to w krótkim okresie.
4. Udział w koncertach, przesłuchaniach i popisach.

ocena bardzo dobra

1. Dobry aparat gry
2. Opanowanie skali do g2, poszerzenie w górę i w dół.
3. Wrażliwość na dźwięk i jago jakość.
4. Precyzja melodyczna i rytmiczne właściwe tempa.
5. Odczytanie bezbłędnie tekstu.
6. Bezbłędne opanowanie pamięciowe utworu.
7. Różnorodność artykulacji.
8. Duży wkład osobisty ucznia w przygotowanie.
9. Opanowanie estradowe.
10. Prawidłowa interpunkcja.
11. Oceny cząstkowe.

ocena dobra

1. Drobne błędy w tekście, luki pamięciowe.
2. Prawidłowy, lecz nie zawsze swobodny aparat gry.
3. Potknięcia pamięciowe
4. Praca nie zawsze systematyczna.
5. Oceny cząstkowe różne.

ocena dostateczna

1. Pomyłki w tekście, potknięcia rytmiczne, luki pamięciowe.
2. Niepewne wydobycie dźwięku.
3. Brak systematycznej pracy.

4. Długi czas realizacji programu..

ocena dopuszczająca

1. Aparat gry wadliwy, rozpoczęcie dźwięku niezdecydowane, kiksy.
2. Niedokładna intonacja.
3. Niezgodność tekstu.
4. Gra chaotyczna.
5. Luki pamięciowe.
6. Niesystematyczna praca domowa.
7. Brak kondycji.
8. Gra nierytmiczna.

ocena niedostateczna

1. Nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą.
2. Niesystematyczna praca.
3. Brak zainteresowania instrumentem.
4. Nie rokuje nadziei na dalszy rozwój.

Klasa VI
Wymagania edukacyjne:

Doskonalenie zagadnień warsztatowych, technicznych z poprzednich lat: praca nad brzmieniem instrumentu, sprawnością techniczną i intonacją.
Artykulacje „pośrednie" legato, staccato, portato, non legato, akcentowanie, wydobycie dźwięków bez używania języka ćwiczone na utworach i etiudach.
Rozwijanie pamięci muzycznej, muzykalności i labilności estradowej.
Stopniowe usamodzielnianie się ucznia w pracy nad utworem i jego stroną interpretacyjną.

Ćwiczenia techniczne:

Ćwiczenia oddechowe:
- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych
ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;
- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualna kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w
czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe;

Zagadnienia notacji muzycznej – kontynuacja ćwiczeń z lat poprzednich oraz:
- rozdrobnione wartości nut i pauz;
- dominanta septymowa;
- interwały;
- artykulacja: staccato, portato, legato, marcato, sf, fp;
- tempo: umiarkowane szybkie;
- ćwiczenie pozycji zastępczych;
- rozłożone pasaże;

Przykładowe szkoły, etiudy i ćwiczenia, utwory solowe – z akompaniamentem - dostosowane do poziomu gry ucznia

W. Błażewicz – Etiudy zeszyt 1;
J. Rocheaut (M. Bordogni) – Etiudy melodyczne 1-20;
F. Kwiatkowski – Wybór etiud zeszyt 1;
B. Marcello – VI sonat wiolonczelowych (wybrane części);
G. Levin – „Pieśni”;
V. Cook – “Garnet”;
A. Paudert – „Aria”;

Formy oceniania umiejętności gry i postępów nauki gry na danym instrumencie

przesłuchanie śródroczne
jedna gama
dwie etiudy
jeden utwór wykonany z pamięci

przesłuchanie techniczne
jedna gama
dwie etiudy

egzamin promocyjny
jedna gama
dwa utwory w tym jeden wykonany z pamięci

- przesłuchania i eliminacje do konkursów
- audycje szkolne
- popisy klasowe
- koncerty szkolne

Główne kryteria według których oceniani są uczniowie pracujący na instrumentach dętych blaszanych.

Klasa VI

ocena celująca

1. Uczeń spełnia wszystkie warunki oceny bardzo dobrej.
2. Wyróżnia się artystycznie. Bierze udział w konkursach i przesłuchaniach.
3. Realizuje program wyższych klas i to w krótkim okresie.
4. Udział w koncertach, przesłuchaniach i popisach.

ocena bardzo dobra

1. Dobry aparat gry
2. Opanowanie skali do g2, poszerzenie w górę i w dół.
3. Wrażliwość na dźwięk i jago jakość.
4. Precyzja melodyczna i rytmiczne właściwe tempa.
5. Odczytanie bezbłędnie tekstu.
6. Bezbłędne opanowanie pamięciowe utworu.
7. Różnorodność artykulacji.
8. Duży wkład osobisty ucznia w przygotowanie.
9. Opanowanie estradowe.
10. Prawidłowa interpunkcja.
11. Oceny cząstkowe.

ocena dobra

1. Drobne błędy w tekście, luki pamięciowe.
2. Prawidłowy, lecz nie zawsze swobodny aparat gry.
3. Potknięcia pamięciowe
4. Praca nie zawsze systematyczna.
5. Oceny cząstkowe różne.

ocena dostateczna

1. Pomyłki w tekście, potknięcia rytmiczne, luki pamięciowe.
2. Niepewne wydobycie dźwięku.
3. Brak systematycznej pracy.
4. Długi czas realizacji programu..

ocena dopuszczająca

1. Aparat gry wadliwy, rozpoczęcie dźwięku niezdecydowane, kiksy.
2. Niedokładna intonacja.
3. Niezgodność tekstu.
4. Gra chaotyczna.
5. Luki pamięciowe.
6. Niesystematyczna praca domowa.
7. Brak kondycji.
8. Gra nierytmiczna.

ocena niedostateczna

1. Nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą.
2. Niesystematyczna praca.
3. Brak zainteresowania instrumentem.
4. Nie rokuje nadziei na dalszy rozwój.

Klasa VII
Wymagania edukacyjne:

Doskonalenie elementów emisji, dźwięku, oddechu z klasy II (spirometr worek anestezjologiczny, kółko, ustnik).
Doskonalenie techniki ruchu suwaka.
Doskonalenie staccata oraz legata bez języka również na etiudach i utworach.
Stopniowanie dynamiki z zachowaniem pięknego brzmienia i odpowiedniej intonacji.
Doskonalenie pamięci muzycznej, czytanie nut a'vista, labilność estradowa.
Ćwiczenia techniczne
Ćwiczenia oddechowe:
- ze spirometrem

- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych
ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku:
- wibracja warg („bzyczenie”);
- na przyrządzie umożliwiającym wizualna kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w
czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki wymuszone;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe (trójkowe i tercjowe);

Przykładowe szkoły, etiudy i ćwiczenia, utwory solowe – z akompaniamentem - dostosowane do poziomu gry ucznia

Arban – „Szkoła na puzon” (wybrane ćwiczenia);
W. Błażewicz – Etiudy zeszyt 1;
J. Rocheaut (M. Bordogni) – Etiudy melodyczne 1-10;
F. Kwiatkowski – Wybór etiud zeszyt 1;
M. Glierd –„Pieśni”;

Formy oceniania umiejętności gry i postępów nauki gry na danym instrumencie

przesłuchanie śródroczne
jedna gama
dwie etiudy
jeden utwór wykonany z pamięci

przesłuchanie techniczne
jedna gama
dwie etiudy

egzamin promocyjny
jedna gama
dwa utwory w tym jeden wykonany z pamięci

- przesłuchania i eliminacje do konkursów
- audycje szkolne
- popisy klasowe
- koncerty szkolne

Główne kryteria według których oceniani są uczniowie pracujący na instrumentach dętych blaszanych.

Klasa VII

ocena celująca

1. Uczeń spełnia wszystkie warunki oceny bardzo dobrej.
2. Wyróżnia się artystycznie. Bierze udział w konkursach i przesłuchaniach.
3. Realizuje program wyższych klas i to w krótkim okresie.
4. Udział w koncertach, przesłuchaniach i popisach.

ocena bardzo dobra

1. Dobry aparat gry
2. Opanowanie skali do g2, poszerzenie w górę i w dół.
3. Wrażliwość na dźwięk i jago jakość.
4. Precyzja melodyczna i rytmiczne właściwe tempa.
5. Odczytanie bezbłędnie tekstu.
6. Bezbłędne opanowanie pamięciowe utworu.
7. Różnorodność artykulacji.
8. Duży wkład osobisty ucznia w przygotowanie.
9. Opanowanie estradowe.
10. Prawidłowa interpunkcja.
11. Oceny cząstkowe.

ocena dobra

1. Drobne błędy w tekście, luki pamięciowe.
2. Prawidłowy, lecz nie zawsze swobodny aparat gry.
3. Potknięcia pamięciowe
4. Praca nie zawsze systematyczna.
5. Oceny cząstkowe różne.

ocena dostateczna

1. Pomyłki w tekście, potknięcia rytmiczne, luki pamięciowe.
2. Niepewne wydobycie dźwięku.
3. Brak systematycznej pracy.
4. Długi czas realizacji programu..

ocena dopuszczająca

1. Aparat gry wadliwy, rozpoczęcie dźwięku niezdecydowane, kiksy.
2. Niedokładna intonacja.
3. Niezgodność tekstu.
4. Gra chaotyczna.
5. Luki pamięciowe.
6. Niesystematyczna praca domowa.
7. Brak kondycji.
8. Gra nierytmiczna.

ocena niedostateczna

1. Nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą.
2. Niesystematyczna praca.
3. Brak zainteresowania instrumentem.
4. Nie rokuje nadziei na dalszy rozwój.

Klasa VIII
Wymagania edukacyjne:

Doskonalenie zagadnień warsztatowych, technicznych z poprzednich lat: praca nad brzmieniem instrumentu, sprawnością techniczną i intonacją.
Artykulacje „pośrednie" legato, staccato, portato, non legato, akcentowanie, wydobycie dźwięków bez używania języka ćwiczone na utworach i etiudach.
Rozwijanie pamięci muzycznej, muzykalności i labilności estradowej.
Stopniowe usamodzielnianie się ucznia w pracy nad utworem i jego stroną interpretacyjną.

Ćwiczenia techniczne:
Ćwiczenia oddechowe:
- ze spirometrem
- wdech – wydech (np. ćwiczenia z kartką papieru, gaszenie płomienia świecy, ćwiczenia z workiem anestezjologicznym, ze słomką, itp.);
- dźwięki długo wytrzymywane (w dynamice dostosowanej do warunków fizycznych
ucznia).

Ćwiczenia wydobywania dźwięku;
- wibracja warg („bzyczenie");
- na przyrządzie umożliwiającym wizualna kontrolę mięśni oraz szczeliny wargowej w

czasie gry (pierścień ustnika, krążek ustnika);
- na ustniku;
- z instrumentem;
- dźwięki długo wytrzymywane;
- dźwięki naturalne;
- wprawki oparte na pochodach gamowych w obrębie tercji, kwarty;
- wprawki interwałowe;

Zagadnienia notacji muzycznej – kontynuacja ćwiczeń z lat poprzednich oraz:
- rozdrobnione wartości nut i pauz;
- dominanta septymowa;
- interwały;
- artykulacja: staccato, portato, legato, marcato, sf, fp;
- tempo: umiarkowane szybkie;
- ćwiczenie pozycji zastępczych;
- rozłożone pasaże;

Przykładowe szkoły, etiudy i ćwiczenia, utwory solowe – z akompaniamentem - dostosowane do poziomu gry ucznia

W. Błażewicz – Etiudy zeszyt 1;
J. Rocheaut (M. Bordogni) – Etiudy melodyczne 1-20;
F. Kwiatkowski – Wybór etiud zeszyt 1;
B. Marcello – VI sonat wiolonczelowych (wybrane części);
G. Levin – „Pieśni”;
V. Cook – “Garnet”;
A. Paudert – „Aria”;

przesłuchanie śródroczne
jedna gama
dwie etiudy
jeden utwór wykonany z pamięci

przesłuchanie techniczne
jedna gama
dwie etiudy

egzamin promocyjny
jedna gama
dwa utwory w tym jeden wykonany z pamięci

- przesłuchania i eliminacje do konkursów
- audycje szkolne
- popisy klasowe
- koncerty szkolne

Klasa VIII

ocena celująca

1. Uczeń spełnia wszystkie warunki oceny bardzo dobrej.
2. Wyróżnia się artystycznie. Bierze udział w konkursach i przesłuchaniach.
3. Realizuje program wyższych klas i to w krótkim okresie.
4. Udział w koncertach, przesłuchaniach i popisach.

ocena bardzo dobra

1. Dobry aparat gry
2. Opanowanie skali do g2, poszerzenie w górę i w dół.
3. Wrażliwość na dźwięk i jago jakość.
4. Precyzja melodyczna i rytmiczne właściwe tempa.
5. Odczytanie bezbłędnie tekstu.
6. Bezbłędne opanowanie pamięciowe utworu.
7. Różnorodność artykulacji.
8. Duży wkład osobisty ucznia w przygotowanie.
9. Opanowanie estradowe.
10. Prawidłowa interpunkcja.
11. Oceny cząstkowe.

ocena dobra

1. Drobne błędy w tekście, luki pamięciowe.
2. Prawidłowy, lecz nie zawsze swobodny aparat gry.
3. Potknięcia pamięciowe
4. Praca nie zawsze systematyczna.
5. Oceny cząstkowe różne.

ocena dostateczna

1. Pomyłki w tekście, potknięcia rytmiczne, luki pamięciowe.
2. Niepewne wydobycie dźwięku.
3. Brak systematycznej pracy.
4. Długi czas realizacji programu..

ocena dopuszczająca

1. Aparat gry wadliwy, rozpoczęcie dźwięku niezdecydowane, kiksy.

2. Niedokładna intonacja.
3. Niezgodność tekstu.
4. Gra chaotyczna.
5. Luki pamięciowe.
6. Niesystematyczna praca domowa.
7. Brak kondycji.
8. Gra nierytmiczna.

ocena niedostateczna

1. Nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą.
2. Niesystematyczna praca.
3. Brak zainteresowania instrumentem.
4. Nie rokuje nadziei na dalszy rozwój.

Opis efektów kształcenia po zakończeniu nauki w ogólnokształcącej szkole muzycznej I stopnia

Uczeń:

1) szanuje dziedzictwo kulturowe swojego i innych narodów;
2) przestrzega zasad kultury, etyki i prawa autorskiego;
3) posiada wiedzę niezbędną do rozwijania umiejętności w zakresie przedmiotu głównego i do świadomego uczestnictwa w życiu muzycznym;
4) zna i stosuje zasady dotyczące występów publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem zachowania i stroju;
5) wykazuje wrażliwość artystyczną w kreatywnym realizowaniu zadań;
6) rozwija pasję muzyczną przez podejmowanie inicjatyw artystycznych;
7) publicznie prezentuje swoje dokonania;
8) podczas gry na instrumencie prawidłowo operuje aparatem gry;
9) czyta nuty ze zrozumieniem, potrafi wykonać a vista proste utwory muzyczne;
10) wykorzystuje wiedzę oraz umiejętności niezbędne do zrozumienia wykonywania utworów;
11) świadomie wykorzystuje słuch muzyczny w działaniach praktycznych;

12) wykorzystuje ekspresję muzyczną i muzyczno-ruchową;

13) realizuje wskazówki wykonawcze ze zrozumieniem;

14) ocenia jakość wykonywanych zadań;

15) pracuje w zespole pod nadzorem osoby odpowiedzialnej za realizację projektu oraz bierze współodpowiedzialność za efekt tej pracy;

16) integruje się i współpracuje z członkami zespołu;

17) buduje relacje oparte na zaufaniu;

18) wykazuje się w działaniu aktywną postawą;

19) organizuje swoją indywidualną pracę;

20) systematycznie rozwija swoje umiejętności;

21) wykorzystuje technologię informacyjną i komunikacyjną;

22) przewiduje skutki podejmowanych działań;

23) jest przygotowany do kontynuowania nauki;

potrafi skutecznie radzić sobie ze stresem, w szczególności z tremą.

Komentarz do realizacji programu nauczania -ogólna koncepcja programu

Nauczanie indywidualne to specyficzna forma pracy z uczniem umożliwiająca dostosowanie metod nauczania do możliwości intelektualnych, technicznych ucznia, a także jego wieku. Cechą dobrego pedagoga jest dążenie do osiągnięcia wszechstronnego rozwoju ucznia tak, aby mistrzostwo techniczne szło w parze z ogólną kulturą muzyczną.
W uzyskaniu dobrych wyników nauczania duże znaczenie posiada właściwy dobór odpowiedniego programu. Cały materiał pedagogiczny podany uczniowi (ćwiczenia, etiudy i literatura muzyczna) powinien odpowiadać jego możliwościom technicznym i ogólnemu przygotowaniu muzycznemu. Jeśli materiał przeznaczony dla uczącego jest zbyt trudny, to w trakcie jego realizacji mogą pojawić się nieścisłości rytmiczne, wypaczenia w ustawieniu, zbyteczne natężenie itp. Zbyt łatwa literatura, w której uczeń nie może wykorzystać swych możliwości nie będzie sprzyjać szybkiemu rozwojowi jego techniki i wpływać będzie na osłabienie zainteresowania do ćwiczeń. Zatem dobór materiału powinien być bardzo staranny. Każdy zadany utwór może zawierać pewien stopień trudności i ryzyko niewykonania; jednak

należy dawać uczniowi bodziec do przezwyciężania trudności i umacniać w nim wiarę w siebie.
Poziom gry na puzonie zależy od tego, w jakim stopniu udało się wykonawcy przyswoić
cały szereg specyficznych nawyków i przystosować organizm do swoistych czynności muzyka grającego na instrumencie dętym.

Pierwszy etap nauczania gry na puzonie to ukształtowanie prawidłowej postawy. Całe ciało grającego powinno być rozluźnione i swobodne, wsparte równomiernie na dwóch nogach. Taka postawa gwarantuje pełną swobodę oddechu, który jest najważniejszym elementem gry na instrumencie dętym. Kształtowanie prawidłowego oddechu następuje poprzez stosowanie odpowiednich ćwiczeń. Mogą nam w tym pomóc przyrządy takie jak: spirometr i anestezjologiczny worek oddechowy. Prawidłowo wykonane ćwiczenie oddechowe powinno być w ten sam sposób powtórzone podczas gry na puzonie. Ważna jest konsekwencja nauczyciela w egzekwowaniu pełnego, swobodnego oddechu, aż do momentu wyrobienia prawidłowych nawyków u grającego.

Piękny dźwięk i stabilna intonacja jest wynikiem prawidłowego oddechu połączonego w właściwym zadęciem- mówimy wtedy o dobrej emisji. Mając na uwadze fakt, że każdy człowiek ma inną budowę ust, zębów i mięsni twarzy, do problemu zadęcia należy podchodzić indywidualnie. Oprócz pracy w ramach zajęć szkolnych, bardzo istotna jest samodzielna praca ucznia. Nauczyciel jasno musi określić, na czym polega efektywne, indywidualne ćwiczenie.
Jednocześnie z rozwijaniem techniki gry i muzykalności ucznia pedagog powinien troszczyć się o doskonalenie jego ogólnych umiejętności muzycznych. W związku z tym, przedmiotem lekcji powinno być kształcenie słuchu muzycznego, poczucia rytmu i pamięci muzycznej. Istotne jest także stałe zwracanie na brzmienie dźwięku. Wyczucie właściwej barwy dźwięku wraz z umiejętnością wykrywania niedokładności intonacyjnych posiada szczególne znaczenie dla grającego na puzonie.
Przed pedagogiem stoi zadanie wykształcenia nie tylko wartościowego instrumentalisty, przydatnego do zawodu, ale i muzyka o wysokiej duchowej kulturze, wrażliwości i etyce zawodowej.

Wskazówki metodyczne

Podstawowym założeniem nowocześnie zorganizowanego szkolnictwa muzycznego jest zapewnienie uczniowi nie tylko wykształcenia w obranej specjalności, ale także ogólnego wykształcenia muzycznego.

Nauczanie gry na instrumencie w szkole muzycznej I stopnia jest podstawowym elementem tego kształcenia. W pierwszej kolejności powinniśmy zaznajomić ucznia z budową układu oddechowego i następnie poprzez ćwiczenia oddechowe utrwalać nawyk prawidłowego oddychania podczas gry na instrumencie. Wykształcić nawyk dbania o zdrowie i ogólna kondycję fizyczną, należy zachęcać uczniów do aktywnego trybu życia i uprawiania sportów ogólnorozwojowych.

Opis warunków niezbędnych do realizacji programu nauczania

Głównym zadaniem szkoły muzycznej I stopnia jest przygotowanie instrumentalisty, także do kontynuacji nauki gry w szkole muzycznej II stopinia. Szkoła powinna zapewnić salę do prowadzenia lekcji wyposażoną w pianino, pulpit, lustro. Do dyspozycji uczniów i nauczyciela powinny być pomoce dydaktyczne: spirometr, „rim" worek anestezjologiczny. Od początku nauki konieczne jest przyswajanie uczniowi zasad higieny, pracy (przewietrzony lokal, dobre oświetlenie) ergonomia stanowiska pracy (miejsca ćwiczenia).